

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.05.2016, sp. zn. 29 Cdo 562/2014, ECLI:CZ:NS:2016:29.CDO.562.2014.1

Číslo: 105/2017

Právní věta: Dohoda smluvních stran (tzv. směnečná smlouva) o zajištění pohledávek ze spotřebitelské smlouvy směnkou není neplatná pro rozpor se zákonem podle ustanovení § 39 obč. zák. jen proto, že zajišťovací směnka byla vystavena ve formě na řad.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 31.05.2016

Spisová značka: 29 Cdo 562/2014

Číslo rozhodnutí: 105

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Ochrana spotřebitelů, Směnečný a šekový platební rozkaz, Směnky

Předpisy: čl. I. § 17 předpisu č. 191/1950Sb.

§ 12 předpisu č. 321/2001Sb.

§ 56 obč. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 10. 2013, sp. zn. 9 Cmo 255/2013, a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Vrchní soud v Praze k odvolání žalovaných v záhlaví označeným rozsudkem změnil rozsudek ze dne 3. 4. 2013, č. j. 48 Cm 150/2012-43, jímž Krajský soud v Plzni ponechal v platnosti směnečný platební rozkaz ze dne 20. 7. 2012, č. j. 48 Cm 150/2012-12 (kterým uložil žalovaným zaplatit společně a nerozdílně žalobci částku 238 000 Kč s 6% úrokem od 12. 3. 2011 do zaplacení, směnečnou odměnu ve výši 973 Kč a náklady řízení), tak, že směnečný platební rozkaz zrušil (první výrok) a rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů (druhý výrok).

2. Odvolací soud – poté, co částečně zopakoval dokazování provedené soudem prvního stupně – vyšel při posuzování důvodnosti námitek, jimiž se žalovaní bránili povinnosti uložené jim směnečným platebním rozkazem, zejména z toho, že:

[1] Žalobce se v posuzované věci domáhá zaplacení směnky vlastní, vystavené 8. 6. 2010

žalovanými na řad žalobce, znějící na směnečný peníz 258 419 Kč, splatné dne 11. 3. 2011 (dále též jen „sporná směnka“).

[2] Dne 14. 1. 2010 žalovaní jako budoucí objednatelé a společnost E stavby s. r. o. (dále též jen „společnost E“) jako budoucí zhotovitel, jednající žalobcem jako jednatelem společnosti, uzavřeli smlouvu o budoucí smlouvě o dílo č. 101/10 (dále též jen „smlouva o smlouvě budoucí“), v níž se smluvní strany zavázaly v dohodnuté době uzavřít smlouvu o dílo, jejímž předmětem bude zhotovení stavby rodinného domu. Podle čl. III. bodu 3.3 smlouvy byli žalovaní povinni uhradit budoucímu zhotoviteli zálohu ve výši 170 000 Kč na krytí prvních přípravných prací s tím, že záloha bude následně vyúčtována ve smlouvě o dílo a z konečné ceny díla odečtena.

[3] Žalobce (jako věřitel) uzavřel se žalovanými (jako dlužníky) dne 8. 6. 2010 smlouvu o půjčce, v níž se zavázal poskytnout dlužníkům „finanční půjčku v celkové výši 170 000 Kč“, která je „účelově vázána na financování zálohy“ dle čl. III. bodu 3.3 smlouvy o smlouvě budoucí. Smluvní strany se dále dohodly, že finanční prostředky budou dlužníkům (žalovaným) „poskytnuty tak, že věřitel převede částku 170 000 Kč přímo ve prospěch budoucího zhotovitele“ (společnosti E). K zajištění pohledávky žalobce se žalovaní zavázali vystavit vlastní směnku znějící na částku 258 419 Kč (čl. II. bod 2.6 smlouvy o půjčce).

3. Na takto ustaveném základě odvolací soud dospěl - na rozdíl od soudu prvního stupně - k závěru, že námitka žalovaných založená na tvrzení, že sporná směnka souvisela s půjčkou, kterou měl žalobce poskytnout žalovaným za účelem úhrady zálohy společnosti E podle smlouvy o smlouvě budoucí, je důvodná.

4. Odvolací soud - předeseílaje, že žalovaní ve včas podaných námitkách (mimo jiné) vymezili tzv. směnečnou smlouvu, jejímž předmětem bylo zajištění závazku žalovaných ze smlouvy o půjčce spornou směnkou, a při jednání (nařízeném k projednání vznesených námitek) se pak rovněž „dovolali nálezu sp. zn. I. ÚS 563/2011“ (jde o nálezu Ústavního soudu ze dne 13. 11. 2012, uveřejněný pod č. 186/2012 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, jímž bylo rozhodnuto o ústavní stížnosti jiného klienta společnosti E) a „akcentovali okolnost, že žalobce je jednatelem společnosti zhotovitele“ - považoval pro posouzení důvodnosti vznesených námitek za podstatnou především povahu právního vztahu mezi účastníky.

5. Jelikož samotná smlouva o smlouvě budoucí je spotřebitelskou smlouvou ve smyslu ustanovení § 52 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále jen „obč. zák.“), a vzhledem k tomu, že žalobce vůči spotřebitelům - veden „patrně“ snahou zbavit dlužníky ochrany spotřebitele - vystupuje (nejen v posuzovaném případě) při uzavírání smluv o dílo a při poskytování půjček (jak upozornil Ústavní soud již ve výše označeném nálezu) ve „dvoudomém“ postavení, tj. jednak jako jednatel společnosti E (která uzavírá smlouvy o dílo), jednak jako „nepodnikající“ fyzická osoba (která poskytuje dlužníkům půjčky na úhradu zálohy na cenu díla), je podle odvolacího soudu třeba na žalobce také v právním vztahu založeném smlouvou o půjčce (a směnečnou dohodou v této smlouvě obsaženou) pohlížet jako na dodavatele podle ustanovení § 52 odst. 2 obč. zák., tj. jako na osobu, která při uzavírání a plnění smlouvy jedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti. Půjčka, kterou měl žalobce poskytnout žalovaným na základě uzavřené smlouvy o půjčce, je proto spotřebitelským úvěrem ve smyslu § 2 písm. a) zákona č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb. (dále též jen „zákon o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru“), s tím, že podle názoru odvolacího soudu „nejsou dány výjimky“ stanovené v § 1 odst. 2 tohoto zákona (rozuměj, nejde o žádný ze zde vypočtených případů, na něž se zákon o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru nevztahuje).

6. Zdůrazňuje, že při „právním hodnocení“ spotřebitelských smluv je nutno „mít na paměti“, že jejich

právní úprava obsažená v páté hlavě první části občanského zákoníku je výsledkem implementace směrnic Evropských společenství na ochranu spotřebitele, a je ji proto třeba interpretovat v souladu s obsahem a účelem těchto směrnic (v poměrech dané věci zejména s čl. 10 směrnice Rady ze dne 22. 12. 1986 č. 87/102/EHS o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru - dále jen „směrnice 87/102“), odvolací soud dále dovodil, že požadavek formulovaný v ustanovení § 12 zákona o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru, podle kterého splácí-li spotřebitel spotřebitelský úvěr prostřednictvím směnky nebo šeku nebo zajišťuje-li jimi jeho splacení, musí si věřitel počínat tak, aby byla zachována všechna práva spotřebitele, která vyplývají ze smlouvy o poskytnutí spotřebitelského úvěru, je nutné vykládat v tom smyslu, že věřitel je povinen při vystavení směnky zajišťující splnění spotřebitelského úvěru (půjčky) postupovat způsobem, který dlužníkovi umožní uplatnit stejnou obranu (tj. obranu, která dlužníkovi přísluší proti původnímu věřiteli) také proti „eventuálnímu budoucímu nabyvateli směnky“.

7. V posuzovaném případě však podle odvolacího soudu žalobce uvedeným způsobem nepostupoval, když se žalovanými uzavřel směnečnou dohodu, podle které měla být pohledávka ze smlouvy o půjčce zajištěna směnkou znějící na řad žalobce, nikoli rektasměnkou. Jen u takové směnky (směnky „nikoliv na řad“) by totiž dlužník mohl vznášet námitky ze svého vztahu k předchozímu majiteli směnky i proti jejímu eventuálnímu nabyvateli, zatímco u směnek na řad je „přenos námitek“ směnečného dlužníka vůči nabyvateli směnky možný jen velmi obtížně, a to za podmínek stanovených čl. I § 17 zákona č. 191/1950 Sb., zákona směnečného a šekového (dále jen „směnečný zákon“).

8. Podle odvolacího soudu lze „nemožnost uzavřít směnečnou dohodu k použití směnky na řad ... nepřímou dovodit“ i ze zákazu stanoveného v ustanovení § 56 odst. 1 a odst. 3 písm. k) obč. zák., neboť platí-li obecně, že není „právně přípustné převádět dluhy dodavatele na třetí osobu, zhoršila-li by se tím možnost spotřebitele domoci se splnění své pohledávky, pak je nutno logicky dojít k závěru, že tatáž právní nedovolenost musí platit i v obráceném pořadí, tj. převádí-li (má-li možnost převádět) dodavatel na jinou osobu pohledávku ... a proti této jiné osobě se spotřebitel může bránit s většími obtížemi, než by to bylo možné vůči dodavateli.“

9. Odvolací soud proto uzavřel, že nebyla-li ve směnečné dohodě účastníků (ve smlouvě o půjčce) vyloučena převoditelnost směnky rubopisem, pak taková dohoda „obsahuje“ ujednání, které způsobuje k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran a směnečná dohoda je pro rozpor se zákonem podle ustanovení § 39 obč. zák. neplatná. Tato skutečnost sice nezpůsobuje neplatnost směnky, zakládá však důvodnou obranu proti povinnosti zaplatit směnku remitentovi.

10. Okolnost, že sporná směnka nebyla v daném případě indosována na jinou osobu a jejího zaplacení se domáhá remitent, měl odvolací soud - pro posouzení otázky platnosti směnečné dohody účastníků - za právně bezvýznamnou, když nelze „učinit závěr, že směnečná dohoda je platná až do okamžiku, kdy remitent převede směnku rubopisem na jiného, a teprve v důsledku tohoto jednání se dodatečně stává uzavřená směnečná dohoda absolutně neplatnou. Pro rozpor se zákonem je uvedená směnečná dohoda absolutně neplatná od samého počátku, neboť v sobě zahrnuje možnost remitenta ... počínat si tak, že nebudou zachována všechna práva spotřebitele, která vyplývají ze smlouvy o poskytnutí spotřebitelského úvěru“.

11. Odvolací soud z výše uvedených důvodů (aniž by se jako nadbytečnými zabýval ostatními námitkami, jejichž prostřednictvím se žalovaní bránili povinnosti uložené jim směnečným platebním rozkazem) rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že směnečný platební rozkaz vůči oběma žalovaným v celém rozsahu zrušil.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

12. Proti rozsudku odvolacího soudu (a to podle obsahu proti jeho měnícímu výroku o věci samé) podal žalobce dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), maje za to, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek procesního i hmotného práva, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu, případně které v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyly vyřešeny. Dovolatel namítá, že rozsudek odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci, a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí změnil tak, že rozsudek soudu prvního stupně se potvrzuje.

13. Konkrétně dovolatel odvolacímu soudu vytýká, že nesprávně považoval tvrzení žalovaných o účelu vystavené směnky (o tom, že sporná směnka zajišťovala vrácení půjčky, kterou žalobce poskytl žalovaným k úhradě zálohy společnosti E na základě smlouvy o smlouvě budoucí) za samostatnou námitku uplatněnou proti směnečnému platebnímu rozkazu. Podle dovolatele z obsahu podaných námitek plyne, že uvedenou okolnost žalovaní konstatovali jako „pouhý fakt“ (plynoucí navíc ze samotné smlouvy o půjčce), přičemž nešlo o námitku, již by se bránili žalobou uplatněnému nároku.

14. Stejně tak žalovaní v zákonné lhůtě nevznesli ani žádnou námitku, kterou by bylo možné „podřadit“ pod náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 563/2011, nehledě k tomu, že na toto rozhodnutí poukázali až na konci jednání, které soud prvního stupně k projednání námitek žalovaných nařídil. Podle dovolatele tak zmiňovaný náleží Ústavního soudu neměl být odvolacím soudem v dané věci vůbec aplikován.

15. Za nesprávný má dovolatel rovněž závěr odvolacího soudu, podle kterého lze účastníky uzavřenou smlouvu o půjčce podřadit pod režim spotřebitelských smluv. Z pouhého opakování určité činnosti (poskytování půjček klientům společnosti E) ještě nelze dovozovat, že by tak žalobce činil s úmyslem obcházet zákon a zbavit žalované ochrany spotřebitele. Ostatně, i kdyby žalobce poskytl žalovaným předmětnou půjčku jako podnikatel, jak dovozuje odvolací soud, nemohl by se na předmětný závazkový právní vztah použít zákon o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru, když je zřejmé, že půjčka poskytnutá žalovaným byla účelově určena na financování prvních přípravných prací pro stavbu rodinného domu, jinak řečeno, účel poskytnuté půjčky jednoznačně spadá pod negativní vymezení působnosti stanovené v § 1 odst. 2 tohoto zákona.

16. V této souvislosti dovolatel připomíná, že směrnice Evropské unie nelze, jak činí odvolací soud v dané věci, aplikovat (na rozdíl od nařízení) přímo, ale musí být do právního řádu členského státu implementovány. V případě směrnice 87/102 se tak stalo právě zákonem o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru, přičemž ani tento zákon, ani směrnice 87/102 použití smének k zajištění závazků ze spotřebitelského úvěru nezakazují, pouze ukládají věřiteli povinnost počínat si tak, aby byla zachována všechna práva spotřebitele.

17. Odvolací soud podle přesvědčení dovolatele navíc shora uvedené normy také nesprávně vyložil, když dovodil, že dlužník může k zajištění závazku ze spotřebitelského úvěru vystavit pouze směnku s doložkou nikoli na řad (rektasměnku). Dohoda o vystavení směnky na řad totiž oproti mínění odvolacího soudu nepředstavuje bez dalšího ujednání, které způsobuje k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, ani v jejím důsledku nedochází ke zhoršení dobytosti nebo zajištění pohledávky spotřebitele ve smyslu ustanovení § 56 odst. 3 písm. k) obč. zák. (žádnou takovou pohledávku ostatně žalovaní vůči žalobci ani nemají). Nerovnováha v právech a povinnostech stran by mohla podle dovolatele nastat až tehdy, došlo-li by nejen k převodu směnky na nového majitele, ale tímto převodem by se také skutečně zhoršilo postavení spotřebitele. Ani jedna z uvedených podmínek však v poměrech dané věci splněna nebyla, neboť nedošlo ani k převodu sporné směnky, ani ke zhoršení postavení žalovaných.

18. Závěr odvolacího soudu, podle kterého je směnečná dohoda podle ustanovení § 39 obč. zák. neplatná pro rozpor se zákonem, proto podle dovolatele nemůže z výše uvedených důvodů obstát.

III.

Přípustnost dovolání

19. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 31. 12. 2013) se podává z bodu 2., části první, článku II zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

20. Dovolání žalobce proti měnicímu výroku rozsudku odvolacího soudu je přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., a to k řešení otázky platnosti ujednání (směnečné smlouvy) o zajištění pohledávky ze spotřebitelské smlouvy směnkou na řad, dosud v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu beze zbytku nezodpovězené.

IV.

Důvodnost dovolání

21. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

22. Ustanovení § 52 obč. zák. (ve znění účinném v době uzavření smlouvy o půjčce, pro věc rozhodném) určovalo, že spotřebitelskými smlouvami jsou smlouvy kupní, smlouvy o dílo, případně jiné smlouvy, pokud smluvními stranami jsou na jedné straně spotřebitel a na druhé straně dodavatel (odstavec 1). Dodavatelem je osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy jedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti (odstavec 2). Spotřebitelem je osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti (odstavec 3).

23. Podle ustanovení § 55 obč. zák. se smluvní ujednání spotřebitelských smluv nemohou odchýlit od zákona v neprospěch spotřebitele. Spotřebitel se zejména nemůže vzdát práv, které mu zákon poskytuje, nebo jinak zhoršit své smluvní postavení (odstavec 1). Ujednání ve spotřebitelských smlouvách ve smyslu § 56 se považují za platná, pokud se spotřebitel nedovolá jejich neplatnosti (§ 40a). Ovlivňuje-li však takové ujednání přímo i další ujednání smlouvy, může se spotřebitel dovolat neplatnosti celé smlouvy (odstavec 2). V pochybnostech o významu spotřebitelských smluv platí výklad pro spotřebitele příznivější (odstavec 3).

24. Podle ustanovení § 56 obč. zák. spotřebitelské smlouvy nesmějí obsahovat ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran (odstavec 1).

25. Z ustanovení § 1 zákona o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru se podává, že tento zákon stanovil některé podmínky smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, v souladu s právem Evropských společenství (odstavec 1). Tento zákon se nevztahuje (mimo jiné) na smlouvu, ve které je poskytován spotřebitelský úvěr na koupi, výstavbu, opravu nebo údržbu nemovitosti [odstavec 2 písm. a)].

26. Podle ustanovení § 12 téhož zákona pak v rozhodné době platilo, že splácí-li spotřebitel spotřebitelský úvěr prostřednictvím směnky nebo šeku nebo zajišťuje-li jimi jeho splacení, musí si věřitel počínat tak, aby byla zachována všechna práva spotřebitele, která vyplývají ze smlouvy o poskytnutí spotřebitelského úvěru.

27. Nejvyšší soud v první řadě předesílá, že nesdílí výhrady, jimiž dovolatel zpochybňuje správnost

posouzení věci odvolacím soudem co do závěru, že právní vztah účastníků založený smlouvou o půjčce má spotřebitelský charakter a žalovaní proto podléhají ochraně garantované spotřebiteli ustanoveními § 52 a násl. obč. zák.

28. Potud je třeba v obecné rovině zdůraznit, že spotřebitelská smlouva (jak je zřejmé již z citovaného ustanovení § 52 obč. zák.) nepředstavuje zvláštní smluvní typ, definováním subjektů smluvního vztahu vymezuje právní vztahy, jejichž právní režim se vedle obecného občanského práva řídí rovněž zvláštní úpravou spotřebitelského práva (srov. v právní teorii např. Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 463). Není proto také podstatné, jak je smlouva smluvními stranami označena; spotřebitelskou smlouvou může být jak smlouva výslovně upravená jako konkrétní smluvní typ, tak smlouva nepojmenovaná (inominátní), příp. smlouva smíšená (k tomu srov. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. [33 Cdo 4114/2010](#)).

29. Podle ustáleného výkladu podávaného právní teorií i soudní praxí je spotřebitel (§ 52 odst. 3 obč. zák.) definován jako osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti, tedy která jedná za účelem osobní potřeby ve smyslu spotřeby, neboli nečiní tak opakovaně a za úplatu. Pro odpověď na otázku, zda fyzická osoba uzavírající smlouvu je v postavení spotřebitele, je přitom rozhodující především účel jednání takové osoby (v právní teorii srov. výše zmiňované dílo, str. 467 a násl., v soudní praxi např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2014, sp. zn. [23 Cdo 1835/2012](#), nebo ze dne 22. 7. 2015, sp. zn. [33 Cdo 7/2014](#)).

30. Dodavatelem (§ 52 odst. 2 obč. zák.) je naopak osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy jedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti. Také pro posouzení, zda jednajícím osobou má postavení dodavatele podle ustanovení § 52 odst. 2 obč. zák., bude určující materiální, nikoli jen formální hledisko; postavení dodavatele bude mít například i neoprávněný podnikatel ve smyslu ustanovení § 3a obch. zák. (k tomu srov. též např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2013, sp. zn. [28 Cdo 584/2011](#)).

31. V poměrech projednávané věci nebylo pochyb o tom, že smlouva o smlouvě budoucí uzavřená mezi společností E jako budoucím zhotovitelem a žalovanými jako budoucími objednateli je - se zřetelem k postavení smluvních stran, obsahu smlouvy a účelu jí sledovanému - smlouvou spotřebitelskou, tj. smlouvou uzavřenou na jedné straně spotřebitelem (žalovanými) a na druhé straně dodavatelem (společností E). Nejvyšší soud pak má za příléhavé i úvahy odvolacího soudu, jimiž odůvodnil závěr, podle kterého charakter spotřebitelské smlouvy má (vedle smlouvy o smlouvě budoucí) rovněž smlouva o půjčce (včetně směnečné smlouvy, jež je její součástí), neboť i žalobce měl při jejím uzavření postavení dodavatele ve smyslu ustanovení § 52 odst. 2 obč. zák.

32. Odvolací soud v této souvislosti (zcela v intencích výše řečeného) správně nepovažoval pro posouzení postavení žalobce coby dodavatele ve smyslu ustanovení § 52 odst. 2 obč. zák. při uzavírání smlouvy o půjčce a směnečné smlouvy v ní obsažené za významné pouze formální hledisko (tj. zejména označení žalobce ve smlouvě a skutečnost, že jde v případě žalobce a společnosti E o dva samostatné subjekty práva), ale zohlednil také skutečný účel žalobcova jednání, a to s přihlédnutím ke všem okolnostem, jež byly pro jeho učinění podstatné (určující). Z tohoto pohledu přitom nemůže být pochyb, že účelem uzavření smlouvy o půjčce nebylo uspokojování osobní potřeby (spotřeby) žalobce, ale naopak šlo o činnost, kterou žalobce (ve zjevné souvislosti s obchodními aktivitami společnosti E, v níž vykonává funkci jednatele) provádí opakovaně a za úplatu.

33. Ke shodným závěrům - jde-li o spotřebitelskou povahu smluv uzavíraných žalobcem v souvislosti se zajištěním částečného financování výstavby rodinných domů pro klienty společnosti E - ostatně (v době po vydání napadeného rozhodnutí) dospěl také Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. [29 Cdo 688/2012](#), vydaném v typově shodné věci téhož žalobce. Na nezbytnost zabývat se (při

posuzování oprávněnosti nároků uplatňovaných žalobcem vůči klientům společnosti E) „dvoudomým“ vystupováním žalobce, tedy tím, že žalobce ve smluvních vztazích s uvedenými osobami vystupuje jednak jako jednatel společnosti E, jednak jako fyzická osoba, pak upozornil rovněž Ústavní soud v nálezu sp. zn. [I. ÚS 563/11](#). Důvody, pro které by se neměly závěry v něm vyslovené uplatnit i v nyní projednávané věci, přitom Nejvyšší soud (na rozdíl od dovolatele) nenachází.

34. Odvolacímu soudu lze nepochybně přisvědčit i v tom, že režimu ochrany spotřebitele podléhá (vedle samotné smlouvy o půjčce) i účastníky uzavřená směnečná smlouva, tj. dohoda účastníků o zajištění pohledávky ze smlouvy o půjčce spornou směnkou (k tomu srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2013, sp. zn. [33 Cdo 1201/2012](#), uveřejněný pod č. 93/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále jen „R 93/2013“).

35. Další úvahy odvolacího soudu (ústící v závěr, podle kterého smlouvu o půjčce lze považovat za smlouvu o spotřebitelském úvěru podle zákona č. 321/2001 Sb., přičemž směnečná smlouva, v níž bylo v rozporu s požadavkem formulovaným v § 12 tohoto zákona dohodnuto zajištění pohledávky ze smlouvy o půjčce směnkou znějící na řad žalobce, je pro rozpor se zákonem absolutně neplatná), však již Nejvyšší soud za správné nepovažuje.

36. Odvolací soud především přehlédl, že zákon o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru se nevztahoval (mimo jiné) také na smlouvu, ve které je spotřebitelský úvěr poskytován na výstavbu nemovitosti [(srov. ustanovení § 1 odst. 2 písm. a) zákona]. Přitom právě o takový případ šlo i v posuzované věci, kdy na základě uzavřené smlouvy o půjčce měly být finanční prostředky poskytnuty (srov. ve smlouvě výslovně vyjádřený účel půjčky) žalovaným na výstavbu rodinného domu (na úhradu zálohy určené ke krytí prvních přípravných prací). S dovolatelem lze tedy nepochybně souhlasit v tom, že předmětná půjčka je – se zřetelem k jejímu dohodnutému účelu – vyloučena z působnosti zákona o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a úpravu v něm obsaženou (včetně ustanovení § 12 tohoto zákona, na kterém odvolací soud vybuodoval své další závěry) nelze na právní vztah účastníků, založený smlouvou o půjčce a směnečnou smlouvou, použít.

37. Obstat ostatně nemůže ani samotný závěr o neplatnosti ujednání účastníků o zajištění pohledávek ze spotřebitelského úvěru směnkou na řad, k němuž odvolací soud – při výkladu ustanovení § 12 zákona o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru – dospěl.

38. Zákon o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru užití směnek jako platebního nebo zajišťovacího prostředku v souvislosti se spotřebitelským úvěrem nezakazoval a nijak smluvní strany nelimitoval ani co se týče formy, v níž může být taková směnka vystavena (zákaz použití směnek, a to bez rozlišování jejich formy, při splácení nebo zajištění spotřebitelského úvěru byl v českém právním řádu zakotven až s účinností od 25. února 2013 – srov. ustanovení § 18 odst. 1 zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 43/2013 Sb.). Úprava provedená ve výše citovaném ustanovení § 12 zákona o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru se pak omezila jen na stanovení zvláštní prevenční povinnosti věřitele, který byl nucen počínat si (v případech, kdy měl být spotřebitelský úvěr splácen prostřednictvím směnky nebo měl být takový úvěr směnkou zajištěn) tak, aby „byla zachována všechna práva spotřebitele, která vyplývají ze smlouvy o poskytnutí spotřebitelského úvěru“.

39. Takto formulovanému požadavku však podle přesvědčení Nejvyššího soudu může věřitel dostat i tehdy, bude-li ke splácení nebo zajištění spotřebitelského úvěru využita (v závislosti na dohodě smluvních stran vyjádřené v uzavřené směnečné smlouvě) směnka s formou na řad. Postavení dlužníka na takové směnce se totiž – co do možnosti uplatnění práv, jež dlužníku jako spotřebiteli přísluší – nebude nijak lišit od postavení dlužníka na (odvolacím soudem aprobebované) směnce vystavené s doložkou nikoli na řad (na rektasměnce).

40. Tak tomu přitom bude nejen tehdy, zůstane-li směnka (jako v projednávané věci) v rukou původního věřitele (tedy v situaci, kdy k žádné změně v právním postavení spotřebitele vůbec nedochází), popřípadě dojde-li k převodu směnky na nového majitele ve smyslu ustanovení čl. I § 20 odst. 1 směnečného zákona jen s účinky obyčejného postoupení pohledávky (a dlužníku zůstanou – stejně jako u převedené rektasměnky – zachovány všechny námitky, které měl proti poslednímu majiteli směnky), ale také (oproti mínění odvolacího soudu) v ostatních „běžných“ případech indosace, tj. bude-li směnka převedena na nabyvatele rubopisem (indosamentem) ještě před protestem pro neplacení nebo před uplynutím lhůty k protestu a nový majitel nabude práva ze směnky originárně (neodvozeně od právního postavení převodce). Podle přesvědčení Nejvyššího soudu totiž ani v takové situaci nebude možné – má-li být zachován respekt k právům spotřebitele plynoucím z uzavřené spotřebitelské smlouvy – upřít žalovanému směnečnému dlužníku právo uplatnit vůči nabyvateli směnky námitky zakládající se na jeho vlastních vztazích k remitentovi.

41. Ke shodným závěrům dospěl Nejvyšší soud – při výkladu ustanovení čl. I § 17 směnečného zákona – také v rozsudku ze dne 17. 12. 2015, sp. zn. [29 Cdo 1155/2014](#) (který byl na jednání občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu konaném dne 11. 5. 2016 schválen k uveřejnění ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek). V něm na dané téma – odkazuje na judikaturu Ústavního soudu, představovanou (mimo jiné) nálezy ze dne 18. 7. 2013, sp. zn. [IV. ÚS 457/10](#), a ze dne 19. 6. 2014, sp. zn. [III. ÚS 980/13](#), uveřejněnými pod č. 124/2013 a 126/2014 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, podle nichž v případě spotřebitelů nelze odhlížet od jejich specifických zájmů a postavení a je nutno respektovat, že zákaz zneužití práva (ve vztahu k poškození spotřebitele) je silnější než dovolení (obsažené v ustanovení čl. I § 17 směnečného zákona upravující jen omezenou možnost uplatňovat proti povinnosti zaplatit směnku kauzální námitky v případě indosované směnky) – Nejvyšší soud uzavřel, že zajišťuje-li indosovaná směnka pohledávku remitenta za žalovaným ze spotřebitelské smlouvy, náleží žalovanému námitky vůči nabyvateli směnky zakládající se na jeho vztazích k remitentovi bez zřetele k tomu, zda nový majitel při nabývání směnky jednal vědomě na škodu dlužníka.

42. Se zřetelem k výše uvedenému Nejvyšší soud uzavírá, že ujednání účastníků (směnečná smlouva) o zajištění pohledávek ze spotřebitelské smlouvy směnkou není neplatné pro rozpor se zákonem podle ustanovení § 39 obč. zák. jen proto, že zajišťovací směnka byla vystavena ve formě na řad.

43. Jelikož právní posouzení věci odvolacím soudem co do řešení otázky, na níž napadené rozhodnutí spočívá, není správné, Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a vrátil mu věc k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.).

44. V další fázi řízení se bude odvolací soud zabývat důvodností včas uplatněných námitek, jimiž se žalovaní povinnosti uložené jim směnečným platebním rozkazem bránili. Se zřetelem k tomu, že dovolatelé v době uzavření smlouvy o půjčce (včetně směnečné smlouvy v ní obsažené) podléhali ochraně garantované spotřebiteli ustanoveními § 52 a násl. obč. zák., současně odvolací soud nepřehlédne závěry, jež byly soudní praxí k otázce spotřebitelských smluv již formulovány. V tomto směru se pro potřeby projednávané věci jeví významnými především závěry vyslovené ve stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. [Cpjn 200/2011](#), uveřejněného pod č. 79/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, podle kterých:

[1] Citovaná ustanovení občanského zákoníku (mimo jiné § 52, 55 a 56 obč. zák.) jsou v části týkající se zneužívajících klauzulí ve spotřebitelských smlouvách především transpozicí Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. 4. 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách (dále též jen „směrnice 93/13“), jejíž česká verze byla uveřejněna ve Zvláštním vydání úředního věstníku EU (Kapitola 15, Svazek 02, str. 288-293) dne 20. 8. 2004 (bod 1/).

[2] V soukromoprávním sporu ze spotřebitelské smlouvy mezi dodavatelem a spotřebitelem

nesmí soud aplikovat směrnici 93/13 přímo; kdyby tak učinil, šlo by o horizontální přímý účinek směrnice 93/13, zakázaný judikaturou Soudního dvora Evropské unie (bod 35/).

[3] Článek 6 odst. 1 a článek 7 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládány v tom smyslu, že vnitrostátní soud, který i bez návrhu zjistil, že smluvní klauzule má zneužívající charakter, není k tomu, aby vyvodil z tohoto zjištění důsledky, povinen čekat na to, až spotřebitel, který je informován o svých právech, navrhne zrušení uvedené klauzule. Zásada kontradiktornosti však obecně ukládá vnitrostátnímu soudu, který i bez návrhu zjistil, že smluvní klauzule má zneužívající charakter, aby o tom informoval účastníky řízení a umožnil jim, aby se k tomu kontradiktorně vyjádřili způsobem, který stanoví vnitrostátní procesní pravidla. K tomu, aby vnitrostátní soud mohl posoudit případný zneužívající charakter smluvní klauzule, na níž je založen návrh, který mu byl předložen, musí zohlednit všechny další klauzule smlouvy (bod 47/).

[4] S přihlédnutím k teleologickému výkladu ustanovení § 56 odst. 1 obč. zák. lze dovodit, že z množiny všech ujednání (tedy i těch, jež byla sjednána individuálně), která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, lze nepochybně jako ta, která k újmě spotřebitele znamenají značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, typově pojmenovat právě ujednání, která nebyla sjednána individuálně (která byla sepsána předem, a na jejichž podobu proto nemohl mít spotřebitel žádný vliv) [bod 54/].

45. Jakkoliv tyto závěry Nejvyšší soud přijal při výkladu ustanovení § 89a o. s. ř. (zabývá se platností prorogačních doložek sjednaných ve spotřebitelských smlouvách), není pochyb o tom, že se zásadně uplatní i pro jiné typy možných zneužívajících klauzulí; to, že jde v projednávané věci o spor týkající se směnky, přitom na výše řečeném ničeho nemění (k tomu srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2014, sp. zn. [29 Cdo 530/2012](#), uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 8, ročníku 2015, pod č. 95, a rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. [29 Cdo 688/2012](#)).

46. V poměrech dané věci se pak nepochybně prosadí rovněž závěry zformulované v usnesení pléna Ústavního soudu ze dne 9. 2. 2011, sp. zn. [Pl. ÚS 1/10](#) (k nimž se Nejvyšší soud přihlásil např. v rozsudku sp. zn. [29 Cdo 530/2012](#)), podle kterých ustanovení § 55 odst. 2 obč. zák. (jež v rozhodném znění sankcionovalo zneužívající klauzuli ve spotřebitelské smlouvě jen relativní neplatností právního úkonu) nemá být obecnými soudy aplikováno (má zůstat nepoužito) s přihlédnutím k relevantní judikatuře Soudního dvora Evropské unie (srov. bod 33. usnesení), když koncepce jen relativní neplatnosti spotřebitelských smluv odporuje i českému ústavnímu pořádku (bod 41. usnesení).